

Ταξίδι στη Σαμοθράκη

Δεν έμεινα πολύ καιρό στη Σαμοθράκη. Όχι όσο της άξιζε τουλάχιστον. Δεν ήμουν προετοιμασμένη ίσως. Νόμιζα ότι πήγαινα σε ένα νησί και μέχρι να συνειδητοποιήσω πως δεν ήταν ακριβώς αυτό –κι ας είχε τη δύναμη της θάλασσας– τα συναισθήματά μου ήταν ανάμεικτα. Τελικά έφυγα, με σκοπό να ξαναγυρίσω. Πιο προετοιμασμένη για τα κάλλη και τη δύναμή της.

Ίσως, στην πραγματικότητα, να μην άντεχα τον φόβο που προκαλούσε μέσα μου όλη αυτή η ομορφιά. Μα, πώς είναι δυνατόν να προκαλεί φόβο η ομορφιά; Κι όμως είναι. Η τόση ομορφιά, γεννούσε μέσα μου τον φόβο της απώλειας.

[Παρένθεση: ο φόβος της απώλειας.

Ο φόβος της απώλειας είναι μια ψυχική κατάσταση που δημιουργείται ή υπάρχει τόσο σε μεμονωμένα άτομα όσο και σε ομάδες ή ολόκληρους λαούς. Ο φόβος αυτός μπορεί να είναι είτε πραγματικός είτε νευρωτικός (άγχος). Ο πραγματικός φόβος προκαλείται από την παρουσία κινδύνου, δηλαδή από πραγματικά περιστατικά που ενδέχεται να προκαλέσουν κακό. Έχει αίτια και αποτελέσματα. Ο νευρωτικός φόβος, από την άλλη, προκαλείται από τον φόβο του κινδύνου, δηλαδή από ένα διαρκές άγχος ότι θα επέλθει η απώλεια, ανεξάρτητα από το αν υπάρχουν πραγματικοί λόγοι για να συμβεί αυτό ή όχι. Σε αυτή την περίπτωση, οι εκάστοτε λόγοι που προβάλλονται (πραγματικοί ή όχι) χρησιμεύουν ως δικαιολογία: το άγχος παραμένει ακόμη κι αν αυτοί εκλεί-

ψουν. Συχνά, όταν υπάρξουν και πραγματικοί λόγοι σε έναν ήδη λανθάνων φόβο κινδύνου, τότε το άτομο/ομάδα παθαίνει έξαρση, υστερία ή πανικό.

Ας σημειωθεί πως, τηρουμένων των αναλογιών, η ανάλυση αυτή αφορά τόσο τα μεμονωμένα άτομα όσο και τις ομάδες/συναθροίσεις ατόμων¹. Ένα ατομικό παράδειγμα: σε μια ερωτική σχέση μπορεί να υπάρχει ζήλια. Αν αυτή προκαλείται από συγκεκριμένη συμπεριφορά του άλλου, τότε υφίσταται πραγματική αιτία-κίνδυνος. Αν όχι, τότε προκαλείται από εσωτερικές ανασφάλειες του ατόμου ή ακόμα και παρελθοντικά γεγονότα/τραυματικές εμπειρίες που δεν έχουν ξεπεραστεί και το άτομο βρίσκεται υπό τον φόβο επανάληψης του γεγονότος. Ένα συλλογικό παράδειγμα: το ερώτημα περί ύπαρξης εξωγήινης ζωής μπορεί να έχει εκ διαμέτρου αντίθετες συνέπειες. Από τη μία, τη δημιουργία ομάδας μελετητών οι οποίοι συγκεντρώνουν τυχόν υπάρχοντα στοιχεία που αφήνουν ανοικτό το ενδεχόμενο ή που το διαψεύδουν. Από την άλλη, τη δημιουργία ομάδας ανθρώπων που πιστεύουν στην ύπαρξη των εξωγήινων, ερμηνεύουν τα πάντα με βάση αυτό, αναπτύσσουν θεωρίες συνομοσίας και ετοιμάζονται για τη... Μέρα της Κρίσης!

Στο δεύτερο παράδειγμα μπορούμε να αναγνωρίσουμε ολόκληρα έθνη, μειονότητες, μετανάστες κ.λπ.: όταν οι Άλλοι αποτελούν κίνδυνο εξ ορισμού, ο νευρωτικός φόβος είναι ορατός.

Ο κανόνας στην ψυχολογία του ατόμου, και των μαζών κατά συνέπεια, είναι ότι ο κίνδυνος (πραγματικός ή νευρωτικός) προκαλεί άγχος και φόβο. Ο φόβος είναι το σημείο κλειδί: υπό τον φόβο οι άνθρωποι γίνονται ελεγχόμενοι. Συνεπώς, αν κάποιος θέλει να ελέγξει κάποιον, μια ομάδα ανθρώπων, του(ς) υπενθυμίζει (φοβίζει) διαρκώς (με) κάποιον κίνδυνο που υπάρχει. Ή που κατασκευάζει! Θα επανέλθουμε πολλές φορές σε αυτό. **Κλείνει η Παρένθεση]**

Έλεγα λοιπόν για τον δικό μου φόβο της απώλειας σχετικά με την ομορφιά που έβλεπα γύρω μου. Ο φόβος μου αυτός δεν αφορούσε φυσικά την ομορφιά γενικά. Δεν γεννιόταν όταν αντίκριζα τη θάλασσα, το φεγγάρι, το ηλιοβασίλεμα! Αναδύοταν όταν θαύμαζα το απέραντο πράσινο του νησιού αυτού. Και, αυτό το δυσάρεστο συναίσθημα έμελε να με κατατρώει ασταμάτητα από τότε. Εμένα, και έναν ολόκληρο λαό [το ολόκληρος είναι σχήμα λόγου κάποιοι εξαιρούνται, αλλά θα αναφερθούμε αργότερα σε αυτούς]. Ζω, λοιπόν, με αυτόν τον φόβο από τότε...

1. Το ζήτημα έχει αναλυθεί διεξοδικά από πολλούς μελετητές. Μία απ' τις βασικότερες μελέτες επ' αυτού έχουμε απ' τον «πατέρα της ψυχανάλυσης», τον Freud, στο έργο του *Η ομαδική Ψυχολογία και η Ανάλυση του Εγώ*, που εκδόθηκε το 1921.